

**PSYCHOLOGICAL-PEDAGOGICAL BASIS OF FORMING A
PEDAGOGICAL CULTURE OF LISTENING IN THE TRAINING OF
FUTURE MUSIC TEACHERS**

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ
КУЛЬТУРИ СЛУХАННЯ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО
МИСТЕЦТВА**

Pashchenko M. / Пащенко М.І.

s.p.s.,as.prof. / к.пед.н., доцент,

ORCID: 0000-0002-4011-1800

Osaulenko L. / Осауленко Л.

teacher /викладач

*Municipal Institution “Uman Taras Shevchenko Professional College Of Education and
Humanities of Cherkasy Regional Council”*

*КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т.Г.Шевченка Черкаської
обласної ради»*

Анотація. У статті визначено поняття педагогічної культури, риси майбутнього вчителя музичного мистецтва, який би виконував свою роботу професійно. Запропоновано технологію оволодіння мистецтвом слухання майбутнім вчителем музичного мистецтва. Виділено труднощі, які виникають у процесі формування педагогічної культури слухання.

Ключові слова: культура слухання, майбутній вчитель музичного мистецтва.

Вступ.

Проблема культури є вічною і завжди актуальною. Сучасні соціальні й економічні проблеми спонукають до реформування системи освіти, яка має сприяти утвердженню людини як найвищої соціальної цінності. Лише компетентна, самостійна, відповідальна, з чіткими громадянськими позиціями індивідуальність, вихована людина, здатна до оновлення суспільства, забезпечення державності України, розвитку її економіки та культури.

Основний текст.

Завдяки діяльності педагога реалізується державна політика у створенні інтелектуального, духовного потенціалу нації, розвитку, збереженні і примноженні культурної спадщини та формуванні людини майбутнього.

Сучасній школі потрібен вчитель музичного мистецтва, який би виконував свою роботу професійно, характерними рисами якого є:

- професіоналізм;
- впевненість в собі;

- оптимістичне сприймання світу;
- заповзятість; творчість;
- відчуття сучасності в педагогічній реальності;
- поєднання в собі вузької спеціалізації з широким світобаченням;
- готовність завжди оволодівати інноваційними формами, методами, педагогічними технологіями навчання і виховання;
- впевненість у завтрашньому дні;
- оптимістичний підхід до дійсності;
- стійкість у стресових ситуаціях;
- соціалізація в умовах кризи;
- висока загальна і професійна культура.

Майбутній вчитель музичного мистецтва оволодіває педагогічними здібностями, адже учні хочуть бачити вчителя музичного мистецтва життєрадісним, веселим, з гарним настроєм, добрим. В сучасних умовах учень особливо гостро реагує на дисгармонію у стосунках з вчителем музичного мистецтва та потребує з його боку особливого педагогічного уміння – тонко реагувати, турбуватись, ненав'язливо любити, бути чуйним і людяним, оптимально вибирати методи впливу. В учнів існує потреба у вчителеві музичного мистецтва, який би був сучасним і надійним посередником між особистістю учня та позитивним соціальним досвідом. Напрямок реформування вищої освіти визначає підготовку майбутніх вчителів музичного мистецтва з високим рівнем загальної і педагогічної культури, які б втілювали в життя основні принципи перебудови освіти: гуманізацію, гуманітаризацію, демократизацію, етнізацію, індивідуалізацію тощо.

Основою виховання є діяльність, спілкування, взаємини. Метою виховання є самовираження і повна самореалізація учня, студента як суб'єкта виховання. Виховуючі відносини в закладах вищої освіти – це спеціально організована під керівництвом викладача творча, морально-естетична взаємодія, яка спрямована на досягнення мети виховання, зумовленої системою суспільних відносин, загальнолюдських цінностей, що відповідає розвитку суспільства. Взаємини

спеціально організуються і є педагогічно доцільними, моральними, естетичними.

Виділяють рівні виховуючих відносин:

- найвищий – співтворчість;
- високий – співробітництво;
- елементарний – супідрядність.

У формуванні особистості вчителя є два головних аспекти – професійний і культурний. Заклад вищої освіти покликаний давати не тільки знання, а й формувати особистість культурного вчителя музичного мистецтва.

Культурний педагог – це інтелігентна людина за своєю духовною сутністю, із творчим і гуманним способом світобачення, світосприймання. Саме культура є підґрунтям формування особистості вчителя.

На основі теоретичного аналізу наукової літератури встановлено, що культура – багатозначна і відрізняється складністю та багатоваріантністю. Незважаючи на велику кількість визначень поняття культура, виділяють *основні положення*:

- сутність культури – гуманістична, людинотворча, яка полягає в конкретизації загальнолюдських цінностей стосовно кожної людини;
- продуктом і одночасно творцем культури є людина;
- головним джерелом культури є діяльність людини;
- культура включає в себе способи і результати діяльності людини;
- культура регламентує і регулює поведінку та діяльність людини;
- культура – специфічно людський спосіб буття, котрий визначає практичну і духовну активність людини, її взаємодії з навколишнім світом і собою.

Майбутній вчитель музичного мистецтва – це:

- гуманна особистість;
- духовно багата особистість, яка володіє творчими здібностями, віддана справі, захоплена нею;
- особистість креативна, яка постійно розмірковує, мислить альтернативно, незадоволена одержаними здобутками, володіє розвинутим прагненням до

творіння;

- незалежна особистість, яка здатна до самовизначення музичної культури;
- особистість, яка володіє самостійністю суджень у поєднанні з повагою до поглядів інших людей;
- особистість, що має почуття самоповаги;
- особистість, яка здатна орієнтуватися у світі духовних цінностей в оточуючому середовищі;
- особистість, яка приймає рішення і несе відповідальність за свої вчинки;
- особистість, що здійснює самостійний вибір змісту своєї життєдіяльності, стилю поведінки, способів розвитку.

Духовна культура є епіцентром особистості. Духовність і духовна культура є основою професійної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва, яке знаходить своє відображення у професійній діяльності.

Професійна культура майбутнього вчителя музичного мистецтва розглядається як ступінь оволодіння професією, способами і прийомами вирішення професійних завдань на основі сформованості духовної культури особистості учня. Виділення педагогічної культури як однієї з найважливіших складових суспільства зумовлено специфікою педагогічної діяльності викладача, вчителя, спрямованої на формування особистості, здатної у майбутньому відтворювати і збагачувати культуру суспільства.

Складовими педагогічної культури є:

- ✓ науковий світогляд;
- ✓ наукова ерудиція;
- ✓ духовне багатство;
- ✓ педагогічна майстерність;
- ✓ педагогічні здібності;
- ✓ природно-педагогічні людські якості;
- ✓ педагогічна техніка;
- ✓ культура спілкування;
- ✓ культура мови;

✓ прагнення до самовдосконалення тощо.

При підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва під час комунікації чергуються промова і слухання, а вміння слухати не менш важливе, ніж уміння промовляти. Однак володіють ним далеко не всі вчителі. Невміння слухати є основною причиною неефективної педагогічної комунікації, непорозумінь і конфліктів, воно породжене нестабільністю уваги, відволіканням на власні роздуми, внаслідок чого спотворюється сприйняття змісту повідомлень.

Перцептивне перекручування – здатність особистості змінювати або взагалі не сприймати інформацію, яка їй видається небезпечною, тривожить, викликає почуття невпевненості, не відповідає уявленню про себе чи картину світу. Якщо людина не хоче, то може не чути критики або не запам'ятати прохання, виконати яке їй важко.

Слухання є не просто мовчанням, а активною діяльністю, що вимагає уваги, бажання почути, інтерес до співрозмовника, забезпечує зворотний зв'язок, інформує про сприйняття співрозмовника.

З метою оволодіння мистецтвом слухання майбутній вчитель музичного мистецтва має:

- вміти підтримувати увагу;
- використовувати елементи невербального спілкування;
- виявляти розуміння і симпатію.

Особливо важливе значення мають невербальні здібності – слухання всім тілом: коли людині цікаво, вона несвідомо повертається обличчям до співрозмовника, нахиляється до нього, встановлює з ним візуальний контакт, концентрує увагу на співрозмовникові.

Основними типами реакцій на мовлення співрозмовника є оцінювання, тлумачення, підтримка, уточнення, чуйність і розуміння. Щоб слухання було ефективним, оцінні судження та інтерпретації бажано звести до мінімуму, з метою створення ефекту розуміння думки, почуттів учнів, порівняння їх зі своєю шкалою цінностей.

Слухання відбувається в нереклексивній і рефлексивній формах. *Нереклексивне слухання* полягає у невтручанні в мову співрозмовника. Воно активне і потребує належного зосередження вчителя музичного мистецтва, який виявляє підтримку, заохочення, розуміння за допомогою стислих відповідей, що дає змогу продовжити розмову; невербальні прийоми: доторкання руки, зміна дистанції тощо. Неправильна побудова репліки спричинює порушення контакту.

Рефлексивне слухання передбачає зворотний зв'язок з метою контролювання точності сприймання інформації, допомагає з'ясувати розуміння почутого. Застосовують його за потреби з'ясувати зміст повідомлення. Іноді люди починають розмову зі вступу, не наважуючись приступити до головного, оскільки невпевнені в собі. Подоланню цієї проблеми допомагає вміння слухати рефлексивно, тобто з'ясувати реальний зміст розмови.

Під час спілкування використовують види рефлексивних відповідей: – з'ясування, яке проявляється у звертанні до співрозмовника за уточненнями з допомогою відкритих і закритих запитань. Демонстрація під час зворотного зв'язку розуміння переживань учня допоможе йому краще розібратися у них. Відображаючи почуття учня, майбутній вчитель музичного мистецтва демонструє розуміння його стану, виявляє психологічну підтримку. Резюмування застосовують для підсумування тривалої розмови, поєднання її фрагментів у формулювання висновків, що майбутній вчитель музичного мистецтва говорить виключно від себе, демонструє, що це тільки його розуміння, він може помилятися, а тому готовий до перегляду своїх думок, ставлень, оцінок, висновків.

Рефлексивне слухання спрямоване на:

- ❖ пошук взаєморозуміння;
- ❖ діалог;
- ❖ конкретизацію змісту спілкування;
- ❖ повагу вчителя до учнів;
- ❖ прагнення зрозуміти інших;
- ❖ з'ясування глибини знань учнів, помилок під час засвоєння матеріалу.

У процесі слухання виникають труднощі:

- відключення уваги;
- висока швидкість розумової діяльності;
- антипатія до чужих думок;
- вибірковість уваги;
- потреба у висловленні репліки.

Заважають слуханню зовнішні і внутрішні перешкоди.

До зовнішніх перешкод слухання відносять:

- фізичний дискомфорт;
- відволікаючі подразники;
- зайнятість думками про інше;
- заздалегідь підготовлені відповіді;
- готовність до нудьги;
- розмови про себе;
- персоналізація;
- ставлення до співрозмовника;
- недостатньо голосне спілкування, монотонність, занадто швидкий або

повільний темп мовлення;

- зовнішній вигляд, манери співрозмовника;
- оточення, пейзаж;
- надмірне завантаження власними проблемами тощо.

Внутрішні перешкоди слухання пов'язані зі звичками самозаглиблюватися, міркувати про щось інше. Правильно обрана тактика слухання забезпечує очікувану ефективність комунікативної взаємодії учителя та учнів.

Об'єктивну основу специфіки педагогічної моралі становлять особливості *педагогічної діяльності*. Насамперед вона пов'язана з унікальністю предмета праці – дитини, молодої людини, які здобувають освіту і піддаються свідомому, цілеспрямованому виховному впливу педагога. її специфіку зумовлює і характер суперечностей та конфліктів, що виникають чи можуть виникнути між педагогом і учнем, учнівським колективом, педагогом і батьками учнів, між

педагогами тощо.

Висновки.

Специфіку педагогічної етики засвідчують *вимоги*, які майбутній вчитель музичного мистецтва ставить до своєї праці:

1. любити свою навчальну дисципліну, цікавитися її досягненнями і проблемами;
2. цінувати власну працю, бачити в ній зміст життя;
3. пам'ятати про специфіку професії та враховувати її у своїй діяльності;
4. усвідомлювати відповідальність за результати діяльності;
5. гнучко, толерантно ставитися до вихованців;
6. зважати на реальність, на особливості поглядів, життєві настанови, ціннісні орієнтації молоді, впливаючи на них кваліфіковано обраними виховними методами.

***Abstract.** The article explores the concept of pedagogical culture, the features of a future teacher of music who would perform his work professionally. The technology of mastering the art of listening by a future teacher of music is proposed. The difficulties that arise in the process of forming a pedagogical culture of listening are highlighted.*

***Keywords:** listening culture, future teacher of music.*